

Cum să fii fericit în România

Gabriel Liiceanu | Ioana Pârvulescu
Radu Paraschivescu | Tatiana Niculescu
Anamaria Smigelschi | Andrei Pleșu
Adriana Bittel | Dan Tăpălagă
Jean A. Harris | Vlad Zografi
Clotilde Armand | Ariana Rosser Macarie
Andreea Răsuceanu | Andrei Cornea
Monica Pillat | Mihaela Coman
Horia-Roman Patapievici

Cum să fii fericit în România

volum coordonat de

Oana Bârna

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corectori: Cristian Negoiaș, Andreea Niță
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial RA

© HUMANITAS , 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cum să fii fericit în România / Gabriel Liiceanu, Ioana Pârvulescu,
Radu Paraschivescu, ... ; coord.: Oana Bârna. – București:
Humanitas, 2017
ISBN 978-973-50-5887-6
I. Liiceanu, Gabriel
II. Pârvulescu, Ioana
III. Paraschivescu, Radu
IV. Bârna, Oana (coord.)
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30

Ideea unui volum cu mai mulți autori pe tema *Cum să fii fericit în România* a apărut într-o ședință de redacție a Editurii Humanitas, pe la sfârșitul primăverii. În ce mă privește, eram convinsă că în atmosfera României de atunci – care de fapt nu s-a schimbat între timp, cel mult ne-am deprins cu ea și ne-am resemnat – o asemenea carte era foarte necesară.

Dragi prieteni – le spuneam într-un e-mail colectiv scriitorilor pe care-i invitasem, din partea editurii, să participe la volum –, România arată tot mai rău în ultima vreme și asta ne deprimă și ne demotivează pe toți. Dacă nu vrem să ne expatriem, cum am putea fi mulțumiți în această țară? Avem și motive de fericire (orice ar însemna asta) în România? Putem să ne găsim un echilibru, putem descoperi insule de seninătate *cu toate că trăim aici*? Avem soluții individuale? Probabil că da. Sigur că da – dacă ne gândim la cei care au ales de bunăvoie România, părăsindu-și țara de origine.

Le dădeam și „indicații prețioase“ viitorilor autori: În ciuda titlului de carte *how to* americană, *nu* am vrea de la dumneavoastră texte-rețetă. Nici texte-eseu, adică texte teoretice, nu am vrea, sau doar prin excepție. Am vrea *povești*: texte care să illustreze tema printr-un moment sau printr-o întâmplare (fie și fictivă, se admite și literatura!),

nu s-o „rezolve“ direct. Poveștile momentelor de bucurie intensă, povești din prezentul simplu, cotidian (micile bucurii) sau povești nostalgice, din alte vremuri.

Cineva mi-a replicat că e o temă imposibilă, dat fiind că poți să eșuezi cu ușurință în clișee. Din fericire, n-a fost așa. S-au strâns în cele din urmă, în toamnă, 17 texte: povești de viață adevărată, literatură (inclusiv o fabulă), eseuri. Toate sincere și lipsite de orice clișeu ori rețetă. Mi s-a părut că formează împreună un poliedru neregulat: fiecare fațetă reflecta un fel de a trăi fericirea în mijlocul nefericirii. Ca și pe vremea când era doar un proiect, cred că această carte poate aduce inspirație și speranță celor care o citesc.

Le mulțumesc Lidiei Bodea și Ioanei Pârvulescu pentru ideile lor excelente privind alcătuirea volumului. Antologia Cioran cu care se deschide i se datorează Lidiei, iar colecția de răspunsuri la punctul 7 din chestionarul lui Proust, cu care se încheie, a fost ideea Ioanei (doar una dintre ele!); tot Ioana m-a sfătuit cu pricepere și m-a încurajat de multe ori. Îi sunt, de asemenea, recunoscătoare Angelei Rotaru, realizatoarea copertei, care a avut o misiune într-adevăr imposibilă – să ilustreze un titlu trimițând la simboluri „grele“ – și a reușit să găsească o soluție grafică minunată.

Oana Bârna
Octombrie 2017

În loc de introducere

Cioran despre (ne)fericire

Nu aş putea să fiu fericit decât într-o lume unde simţul timpului n-ar exista. Ţara mea oferea acest avantaj. În biserici nu erau pendule şi probabil că nu sunt nici acum. În fine, nu se ştia cât e ora – la ţară cel puţin. Să măsoari timpul reprezintă un atentat nu numai împotriva timpului, dar şi a omului, e sigur. De îndată ce *analizezi* un lucru, îl profanezi. Spiritul e profanator prin excelenţă; nu lasă nimic aşa cum e, nici timpul şi nici sufletul. Să priveşti *fără să gândeşti*, iată singura fericire.

*

Să fac mişcare, să merg – pentru mine fericirea constă în oboseala fizică, în imposibilitatea de a gândi, în abolirea conştiinţei. De îndată ce încetez să mă mişc, urâtul mă copleşeşte din nou şi totul redevine insuportabil.

*

Ori de câte ori îmi stăpânesc o criză de furie sunt fericit, triumf literalmente, dar furia înăbuşită se răzbună şi mă chinuie în ascuns.

*

Nu sunt fericit decât când mă apropii de gradul zero de luciditate.

*

Când evoc anii tinereții mele din Carpați, trebuie să fac un efort ca să nu plâng. Explicația e foarte simplă: nu cred că există un om a cărui copilărie s-ar putea compara cu a mea. Cerul și pământul erau, cu adevărat, ale mele. Până și spaimele mele erau fericite. Mă trezeam și mă culcam – ca Stăpân al Creațiunii. Eram conștient de fericirea mea și presimțeam că o voi pierde. O teamă secretă îmi măcina zilele. Nu eram chiar atât de fericit pe cât pretind acum.

*

Dacă nu mă înțeleg cu francezii e pentru că mă înfurii la fel de iute și de des ca ei. Nu pot să fiu fericit decât printre danezi, printre nemți, printre cei care par „tântălăi“.

*

Toate aceste popoare fericite, ghiftuite: francezi, englezi... O, eu nu sunt de aici, am în spate veacuri de nefericire. M-am născut într-un popor fără noroc. Fericirea se sfârșește la Viena; mai departe, Blestemul!

*

Francezii ar fi poporul cel mai fericit de pe pământ dacă fericirea nu le-ar fi tulburată de vanitate. Vanitatea e modul în care ispășim fericirea (vanitatea e pedeapsa fericirii).

*

Dacă vrei să fii fericit, nu trebuie să scormoni în memorie.

*

Ființa care te-a făcut fericit – tot ea îți va aduce nefericirea. Binecuvântat de zei e omul care nu se atașează de nimeni.

*

Există un „pesimism românesc“, sau mai degrabă o „teamă de a trăi“ națională pe care am moștenit-o, neîndoielnic.

*

8 aprilie 1965

Ziua mea de naștere. Am așadar cincizeci și patru de ani. Mi-a trebuit o întreagă viață ca să mă obișnuiesc cu gândul că sunt român.

*

Nu ne amintim decât de clipele în care am suferit, moral sau fizic. Tot restul, „fericirea“ deci, pare să nu fi existat niciodată.

*

Să nu gândești este o fericire; *să știi* că nu gândești e-o fericire și mai mare. De fericirea asta am avut parte în zilele acelea minunate în care, de dimineața până seara, am dat cu sapa. Mântuirea prin activitatea brațelor. Există ceva izbăvitor în munca manuală.

*

Singurul lucru care îmi face bine în chip absolut este munca manuală. Nimic altceva nu mă poate face fericit, căci nimic altceva nu suspendă în chip agreabil vârtejul întrebărilor fără răspuns.

*

Fericirea, așa cum o înțeleg eu: să umblu la țară și să privesc, *atât*, să mă istovesc în percepția pură.

*

Gabriel Liiceanu

© Radu Sandovici

Gabriel Liiceanu a studiat filozofia și limbile clasice, a lucrat ca cercetător, a tradus din Platon și Heidegger, a predat studenților la Filozofie. Este socotit principalul discipol al lui Constantin Noica. A înființat (1990) și conduce Editura Humanitas. Este unul dintre cei mai importanți autori actuali de literatură personală (*Jurnalul de la Păltiniș*, *Ușa interzisă*, *Declarație de iubire*, *Întâlnire cu un necunoscut*, *Scrisori către fiul meu* etc.), precum și de eseuri filozofice (*Cearta cu filozofia*, *Despre limită*, *Nebunia de a gândi cu mintea ta* etc.) și „civice“ (*Apel către lichele*, *Fie-vă milă de noi*, *România: O iubire din care se poate muri*). A colaborat la volume colective tematice, a ținut conferințe și este adesea chemat la emisiuni TV pentru a comenta subiecte de interes larg. Are o „voce hermeneutică“ inconfundabilă. Ultima lui carte e intitulată *Continentele insomniei* (2017).

Ecuatia paradoxală a fericirii românești

Prin 1991, a avut loc la Paris un colocviu la care s-au întâlnit scriitori francezi și români ca să discute despre condiția intelectualului din Est după căderea Zidului de la Berlin. Îmi amintesc intervenția din sală a lui Jean d'Ormesson. Stăteam aproape de el. Înaintarea în vârstă părea să-l avantajeze. Eram convins că arăta mai bine bătrân decât arătase tânăr. Avea părul alb, cu o cărare trasă pe tâmpla stângă, ochii albaștri, fața bronzată și brăzdată de riduri. Era elegant, purta un blazer bleumarin cu nasturi aurii, o cravată asortată cu batista care ieșea din buzunarul de la piept al hainei, mirosind a Eau Noire de la Christian Dior. Măinile frumoase, cu degete fine și manichiura impecabilă, erau puse în evidență de eleganța gesturilor care însoțeau cuvintele. Și a spus: „Dumneavoastră, intelectualii din Est, acum, că sunteți liberi, o să aveți probleme de adaptare. Adevărul este că vă pria închisoarea.“ Apoi s-a așezat.

Vorbele lui au căzut ca o palmă pe obrazurile noastre. Unul dintre români i-a dat replica cuvenită, dar nu mai țin minte care a fost aceea. Tot ce știu e că am plecat de la colocviu jigăniți și indignați. Când am rămas singur, rumegând vorbele lui d'Ormesson, spuse cu un zâmbet subțire și cu inteligența arogantă a mulțumirii de sine (însăși eleganța rostirii le făcea să sune cinic), am început să mă gândesc că poate, în ciuda brutalității lor catifelate, ele erau îndreptățite. Pesemne

că așa fuseserăm distribuiți pe harta Europei: unii trăindu-ne viața cu panăș, fericiți că am dat măsura civilizației, ceilalți fericiți că am dat măsura vieții, atingându-i limitele.

Ecuția paradoxală a fericirii

Când am citit selecția din *Caietele* lui Cioran care deschide acest volum, mi-am zis că i-ar fi stat bine ca introducere la o carte intitulată *De ce nu poți fi decât nefericit în România*. Căci, altminteri, cum să vorbească despre fericire cineva care mărturisește că avea „darul nefericirii”? Sau unul convins că face parte dintr-un popor crescut cu „deprinderea nefericirii” și că *orice român*, trăind „drama insignifianței”, nu poate fi *decât* nefericit? Pe 8 aprilie 1965, Cioran împlinește 54 de ani. Și notează: „Mi-a trebuit o viață întreagă ca să mă obișnuiesc cu gândul că sunt român.”

Înseamnă atunci că paradoxala introducere pe care a ales-o editorul pentru un volum intitulat *Cum să fii fericit în România* este o *provocare și un pinten*: dacă accepți să scrii despre fericire în România, atunci trebuie să dovedești că fericirea este cu puțință într-un loc consacrat istoric *al nefericirii*. „Această mulțime de strămoși care se tânguie în sângele meu...”, clamează Cioran în *Silogismele amărăciunii*. „Acest prezent care ne hărțuiește clipă de clipă!” putem adăuga noi. Acest loc în care viitorul ne este periodic sustras și în care nici un vis nu pare îngăduit!

Dar să privim mai îndeaproape lamentoul cioranian legat de condamnarea românilor la nefericire. Prima contestație care îți vine în minte este că fericirea și nefericirea nu sunt ale popoarelor, ci ale indivizilor. Căci dacă fericirea este țelul vieții umane și binele ei suprem – o afirmă Aristotel însuși – înseamnă că fiecare individ va tinde în mod

spontan către ea. Toți suntem, din instinct, așezați pe drumul către fericire. Și, de altminteri, ce înseamnă un „popor fericit”? Unul bine guvernat, în care totul e amenajat, ca într-o seră a istoriei, spre propășirea fericirii personale? Unul care nu cunoaște teroarea istoriei și capriciile puterii? Să fie oare fericirea personală un produs derivat al fericirii colective, un *autómaton* al ei? Se rabate ea în mod egal asupra fiecărui ins în parte? Se află oare în Elveția, la fiecare colț de stradă, câte un elvețian fericit?

Așadar: poate fericirea să fie colectivă? *Cine* e fericit când un popor e fericit? Toată lumea? Poate e mai corect să spunem că „fericirea unui popor” reprezintă, mai degrabă, doar o înlesnire pe drumul căutării fericirii personale, și nicidecum o garanție pentru apariția ei. Ca dovadă că există destui nefericiți înăuntrul „popoarelor fericite”, după cum există oameni fericiți în plin marasm istoric.

Dacă așa stau lucrurile, atunci titlul acestui volum ar fi trebuit să fie *Cum poți fi fericit în plin marasm istoric?* Ce fel de oameni sunt, și cum au înțeles să-și trăiască viața, cei care au căutat (și au găsit) fericirea acolo unde nimic n-o prevestea? Ce-ar fi să descoperim că adevărata fericire e cea care *ne pune viața la încercare* și îi dă o împlinire tocmai pentru că a fost *smulsă* unei lumi ostile? S-ar putea ca trecerea noastră pe pământ să capete altă forță când, în strădania naturală spre fericire, suntem puși în situația de a compune un destin nu cu bunăstarea, răsfățul și trufia marilor popoare, ci cu suferința celor insignifiante. Nu e oare atunci fără rost să glosăm în marginea fericirii flaște iscate din comoditățile traiului și confundându-se cu viața trăită ca divertisment continuu și colecție de plăceri? În schimb, ce miză extraordinară intră în joc când întrebarea privitoare la fericire se naște dinăuntrul unei istorii nefaste! Cum de-au existat oameni care și-au găsit fericirea într-o lume în care totul predispucea la nefericire? Cum poate fi fericirea compatibilă cu o viață catastrofată? Să existe oare o alchimie grație

Cuprins

	<i>Argument</i>	5
<i>În loc de introducere</i>	Cioran despre (ne)fericire	7
Gabriel Liiceanu	Ecuția paradoxală a fericirii românești	19
Ioana Pârvulescu	România redusă la scară. La scara trenului	33
Radu Paraschivescu	Insula cu ochi negri	43
Tatiana Niculescu	Un om fericit într-o lume nefericită	53
Anamaria Smigelschi	Taxiportofel	61
Andrei Pleșu	Cum <i>era</i> să fii fericit în România	71
Adriana Bittel	Ora de iarnă	79
Dan Tăpălagă	Fericirea de a călători cu maxi-taxi	87
Jean A. Harris	Ce țară mișto e România!	97
Vlad Zografi	Falsul eu	109
Clotilde Armand	Dimineața unei bucureștence	115
Ariana Rosser Macarie	Fasole cu cârnați și mărgăritare	129
Andreea Răsuceanu	Fericirea are chipul tău	139

Andrei Cornea	Rețeta fericirii în România	151
Monica Pillat	Acasă	155
Mihaela Coman	Fericirile Tristeții pământului	163
Horia-Roman Patapievici	Despre fericire și atât	171
<i>În loc de încheiere</i>	Punctul 7 din chestionarul lui Proust: „Fericirea pe care mi-o visez”	179